

TUTANKHAMUN

GRAVEN OCH SKATTERNA

LÄRAR-
HANDLEDNING

1. TUT skolmaterial

Målgruppen för det skolmaterial som finns till utställningen är tio- till tolvåriga skolbarn. I de flesta skolor behandlas ämnet det gamla Egypten oftast som en del av undervisningen om antika civilisationer. Historien om Tutankhamun och upptäckten av graven kan självklart även ingå i religions- och geografiundervisningen.

Skolmaterialet är utformat för att användas i samband med ett besök på utställningen "TUTANKHAMUN – Graven och skatterna". Det innehåller både förberedande information för lärare och praktiska anvisningar för skolelever. Innan skolmaterialet används bör en introduktion om antika civilisationer hållas. Materialet är utformat för skolklasser vilket gör praktiska projektarbeten möjliga. Det anknyter till följande teman på utställningen:

1. Howard Carters upptäckt/äventyret arkeologi
2. Faraoner, pyramider och gudarnas värld
3. Mumier/gravar
4. Nilen
5. Skriften

Fem projektgrupper i en klass kan arbeta med dessa teman och därefter hålla en gemensam redovisning. Redovisningarna kan göras som videodokumentärer, talböcker, dagstidningar eller korta pjäser som tar upp delar av Egyptens historia. Man kan även anordna en slags temadag där alla presenterar sitt arbete enskilt.

I skolmaterialet ingår även tre lektioner som bör hållas kort efter varandra varav en är besöket på utställningen (TUT sammanfattning). På så sätt kan eleverna arbeta med Tutankhamun även på andra sätt än med de projekt som beskrivs här.

I "TUT sammanfattning" behandlas följande:

- a) upptäckten av Tutankhamuns grav
- b) faraonerna och gudarnas värld

Nedan följer en beskrivning av utställningen och vilka områden som behandlas.

2. Utställningen

”TUTANKHAMUN – Graven och skatterna”

Skolmaterialet är tänkt att användas som ett komplement till materialet som visas på utställningen. Alla utställningsföremål är exakta, handgjorda kopior av de ursprungliga föremålen i Tutankhamuns grav, som det har tagit egyptiska konsthantverkare många års hårt arbete att återskapa. Resultatet är unika föremål med vilka man har lyckats återskapa graven som den såg ut när Howard Carter upptäckte den år 1922. Med hjälp av alla gravföremål kan man visa livet i det gamla Egypten och faraonernas styre på ett mycket levande sätt.

Bild av ceremoniella sängar i förrummet

I början av utställningen får besökarna ta del av olika teman som ”Gamla Egypten”, ”Landet längs Nilen” och ”Upptäckten av graven”. En tidslinje inleder den multimediebaserade resan genom tiden fram till den 18:e dynastin. Den ger en historisk bakgrund och presenterar de olika historiska personerna. Sedan visas en kort film om hur Howard Carter och lord Carnarvon letar efter graven och till slut hittar den.

Efter filmen får man se tre rekonstruerade gravkammare. Unikt för denna utställning är att besökarna får se begravningsföremålen i precis samma ordning som Howard Carters utgrävningsteam hittade dem. I anslutande rum kan man titta närmare på enskilda föremål och ta reda på mer om deras historiska och religiösa bakgrund och vad de användes till. Här visas gravbaldakinerna,

sarkofagen och de tre inre kistorna först. Denna del av utställningen handlar om döds-kulten och de gamla egyptiernas föreställning om livet efter döden. Här berättas om begravningsföremålen och hur mumifieringen gick till. En annan höjdpunkt är den berömda guldmasken som visas tillsammans med utvalda smycken.

I graven placerade man statyer av olika gudar som skulle hjälpa farao vid hans återuppståndelse till livet efter detta. Exakta reproduktioner av dessa statyer visas i en annan monter. På utställningen visas 25 kopior av ushebti-statyetter som skulle tjäna Tutankhamun i livet efter döden. Graven innehöll också två små kistor med mumierna efter dödfödda barn.

Därefter kan man se föremål som tronen, krumstaven och de plymer som farao använde som makt-symboler vid officiella tillställningar, olika typer av möbler som användes i det dagliga livet och vapen, häststridsvagnar och jaktredskap. Bruksföremål som leksaker, spel, skrivdon och musikinstrument belyser andra sidor av vardagslivet.

Häststridsvagn

3. Tutankhamun – faraon under den 18:e dynastin

Källor från det gamla Egypten säger inte mycket om faraon Tutankhamun. Det var först i samband med den brittiska arkeologen Howard Carters spektakulära upptäckt av hans i princip orörda gravkammare år 1922 som Tutankhamun blev känd – och till och med världsberömd. Han styrde Egypten under Nya Riket (18:e till 20:e dynastierna, cirka 1550 till 1070 f.Kr.). Den 18:e dynastin inleddes med Ahmose som fördrev hyksos som tidigare härskade över Egypten. Hyksos var benämningen på ett folk av utländsk härkomst som medförde hästen till Egypten. Folkets verkliga namn och ursprung är inte känt. Ahmose fördrev hyksos från Egypten och hans efterträdare återerövrade sedan andra områden som till exempel Nubien. Egypten blev en stormakt och Thebe, som idag heter Luxor, blev faraonernas huvudstad. Faraonerna härskade

Tutankhamuns mask

över ett rike som sträckte sig längs Nilen från Medelhavet till Nubien, och ända fram till Mesopotamien. I Konungarnas dal i De dödas stad (nekropol) på västra sidan av Nilen mitt emot Thebe begravdes nästan alla kungar som härskade under Nya riket. Den

Trästaty av Tutankhamun

© Copyright Griffith Institute

18:e dynastin präglades av berömda faraoner som Hatshepsut som lät skildra en utländsk handels-expedition till Punt i sitt tempel i Thebe, den store härföraren Thutmosis III, och Tutankhamuns farfar faraon Amenhotep III som styrde i ståt och överflöd. Till skillnad från under det Gamla och Mellersta riket begravdes faraonerna under Nya riket inte längre i pyramider utan i gravkammare som högg ut djupt in i klipporna. Vid den här tiden byggdes monumentala tempelkomplex i Thebe och Karnak som man kan beundra än idag. Amun, den "för-dolde" guden, blev huvudguden.

Under faraon Amenhotep IV (1353-1336 f.Kr.), som var son till Amenhotep III och kallade sig själv Akhenaton, skedde en religiös revolution som medförde stora förändringar. Denna period kallas Amarnaperioden eftersom Akhenaton och hans hustru Nefertiti lät bygga den nya huvudstaden Amarna i Mellanegypten. Faraon införde en monoteistisk tro och förbjöd dyrkan av alla andra gudar, stängde de gamla tempen och förstörde gudastatyetter och inskrifter, framför allt de som föreställde guden Amun. Den enda guden som fick dyrkas var Aton, solskivans gud. På Carters tid sågs Akhenaton som en stor innovatör på grund av att han endast dyrkade en gud, men idag anser

3. Tutankhamun – farao under den 18:e dynastin

egyptologerna att hans styre även präglades av en negativ fanatisk sida. Akhenatons styre orsakade en allvarlig kris i det konservativa Egypten.

Efter Akhenatons död känner vi till två andra faraoer som dog tidigt och därför bara styrde under en kort tid, vilket innebar att Tutankhamun kröntes till farao år 1332 f.Kr. när han bara var ungefär nio år gammal.

Han dog vid endast 18 års ålder. På senare tid har man undersökt mumien med hjälp av datortomografi och kommit fram till att dödsorsaken troligen var en allvarlig knäskada. DNA-analyser har också visat att kungen led av andra sjukdomar.

Idag underskattar man ofta vad Tutankhamun lyckades uppnå under sin tid som monark. Under hans styre återgick landet till de gamla traditionerna. Denna återgång var en viktig förutsättning för att kungadömet skulle bli stabilt igen. Som en följd av sammanbrottet i Amarna väcktes helt nya religiösa föreställningar. Ett av de förgyllda skrinen i gravkammaren vittnar om något som liknar legenden om syndafloden, om hur solguden nästan helt utrotade en syndfull mänsklighet som hade vänt sig från gudarna.

Några av de sista faraonerna som styrde under den 18:e dynastin var den höge prästen Ay och general Horemheb. Under Horemheb och hans efterträdare förstördes många av Amarnaperiodens monument och statyer, tyvärr även sådant som vittnade om

Fresk på gravkammarens sydliga vägg. Tutankhamun i mitten med guden Anubis till vänster får symbolen för "liv" av gudinnan Hathor.

© Copyright Griffith Institute

Tutankhamun. Gamla inskrifter av guden Amun återskapades och statyer av Tutankhamun gjordes om och ändrades av Horemheb. Horemheb efterträddes av general Paramessu, som övertog tronen som Ramses I och grundade den 19:e dynastin. Hans son Sethos I lät bygga fler tempel till guden Amun, ett arbete som hans berömde son Ramses II i sin tur fortsatte. Ramses II utkämpade hårda slag mot hettiterna som attackerade Egypten från Syrien. Hans efterträdare fick försvara sig i andra attacker, bland annat från sjöfolken från Medelhavsområdet.

4. Howard Carter upptäcker graven

Vem var Howard Carter? Howard Carter föddes den 9 maj 1874 i stadsdelen Kensington i London, men växte upp utanför London på landet i norra Norfolk. Hans far Samuel arbetade som målare. Under sin uppväxt kom Carter i kontakt med den rika och berömda familjen Amherst, som hade en stor privat samling av egyptisk konst i sin ägo. Lord Amherst stödde aktivt stiftelsen Egypt Exploration Fund, ett brittiskt sällskap som grundades år 1882 med syfte att främja arkeologiska utgrävningar i Egypten. Sällskapet finns än idag i London och heter nu Egypt Exploration Society. När Egypt Exploration Fund behövde en skicklig tecknare rekommenderade lord Amherst den unge Howard Carter och vid sjutton års ålder reste Carter i september 1891 för första gången till Egypten på uppdrag av Egypt Exploration Fund. Den arkeologiska expeditionen gick till Beni Hasan i Mellanegypten och till klippgravarna för guvernörerna under 11:e och 12:e dynastin. Här skulle Carter under ledning av egyptologen Percy E. Newberry dokumentera väggmålningarna i gravkammarna. Egypten hade genomlidit en turbulent period i landets historia. Franska trupper ledda av Napoleon erövrade år 1798 Egypten, som vid den tiden var en del av det Osmanska riket, och Napoleon tog hjälp av experter för att undersöka olika platser i det gamla Egypten.

Under arbetet med att bygga en fästning i staden Rosetta år 1799 (Rashid på arabiska) hittade man den berömda Rosettestenen. Texten på detta viktiga fynd, som visas som reproduktion i början av utställningen, är skriven på två språk. Den övre delen har två egyptiska inskrifter (med demotisk skrift och med hieroglyfer) och därunder en grekisk översättning. Runt 20 år senare lyckades Jean Francois Champollion tyda den egyptiska texten vilket lade grunden till vetenskapen egyptologi. År 1801 segrade britterna mot den franska armén som tvingades att retirera. När Storbritannien hade förvärvat alla andelar i Suezkanalen, som öppnades år 1869, ockuperade landet Egypten 1882. Formellt ingick Egypten i det Osmanska riket

Howard Carter arbetar vid gravkammaren

© Copyright Griffith Institute

fram till år 1914 och den politiska situationen var mycket instabil.

Carter och hans samtida kolleger kunde bygga vidare på sina kunskaper om den unga vetenskapen egyptologi. 1892 skaffade han sig praktisk erfarenhet vid britten William Flinders Petries utgrävningar i Amarna huvudstaden under Akhenatons och Nefertitis styre. Flinders Petrie hade som ung man undersökt Stonehenge-området och mätt pyramiderna i Giza i Egypten, och utarbetade en speciell metod för att tidsbestämma skärvor av lergods vilket gjorde honom till en av den moderna arkeologins fäder.

År 1893 medverkade Carter i ett av stiftelsens projekt under ledning av schweizaren Edouard Naville. Syftet var att genomföra utgrävningar av Hatshepsuts dödstempel i Der el-Bahri i västra Thebe och arbetet varade fram till 1899. Som ansvarig tecknare ledde Carter dokumenteringen av reliefer och inskrifter i templet. Under arbetet vid templet hittade arkeologerna tidigare okända och intakta gravar som tillhört präster och ämbets-

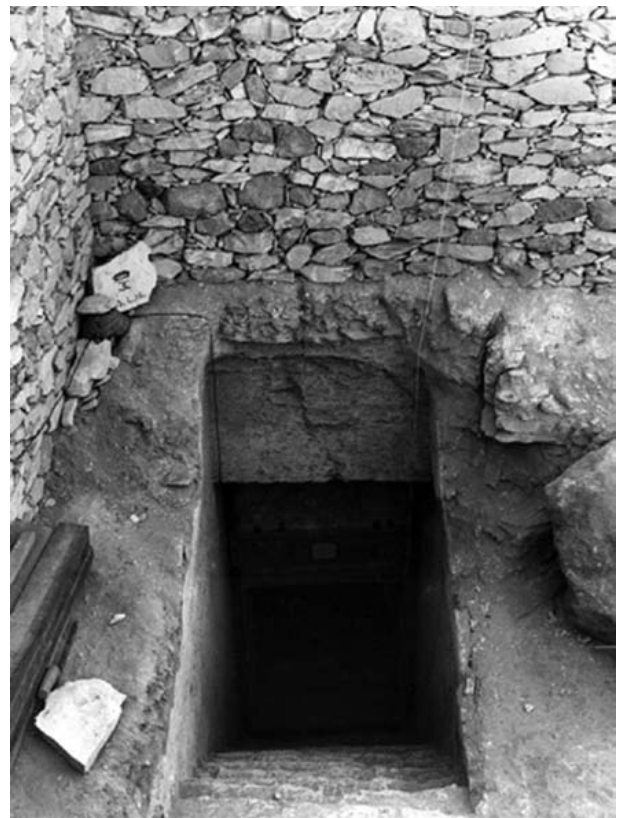
4. Howard Carter upptäcker graven

män. Gaston Maspero var ny direktör för egyptiska fornminnesförvaltningen och erbjöd till slut Carter tjänsten som ansvarig för Övre Egypten och Nubien. Fornminnesförvaltningen leddes av franska arkeologer och ansvarade för tilldelning av utgrävningstillstånd och för att utöka samlingarna på Egyptiska museet i Kairo. Howard Carter tillträdde sin nya post den 1 januari 1900 i Luxor (Thebe). Från år 1902 utökade Carter sitt verksamhetsområde och godkände att en kommission ledd av den amerikanska advokaten Theodore Davis övervakade hans utgrävningsarbete i Konungarnas dal. År 1903 hittade Carter farao Thutmosis IV:s redan plundrade men välbevarade grav. Thutmosis IV var troligen Tutankhamuns gammelfarfar. Bredvid graven hittade man Hatshepsuts mumie i en gravkammare. Under hösten 1904 förflyttade fornminnesförvaltningen Carter till Kairo som ansvarig för Nedre Egypten. En kort tid därefter hamnade Carter i en konflikt med franska turister i Sakkara och förflyttades av disciplinära skäl, varpå han i oktober 1905 sade upp sig. Han fortsatte att arbeta som tecknare för arkeologiska tidskrifter och som turistguide samtidigt som han arbetade vidare för Theodore Davis.

Vid samma tid befann sig britten lord Carnarvon i Egypten för att återhämta sig efter en bilolycka. Hans fru var dotter till baron Alfred de Rothschild och förde med sig en förmögenhet in i äktenskapet, en förmögenhet som lord Carnarvon gärna investerade i utgrävningar. Under tiden i Egypten väcktes hans intresse för egyptologi och han erhöll på hösten 1907 ett tillstånd för utgrävningar i Thebe. I Konungarnas dal hittade Theodore Davis utgrävningsteam vid samma tid en bågare av fajans med Tutankhamuns namn vilket blev en första indikation på att faraos grav måste finnas i dalen. Efter en tid hittade Davis också ett hål i marken med material för balsamering och resterna av en begravningsceremoni för Tutankhamun tillsammans med fragment av bladguld med fler kartuscher av farao Tutankhamun.

Carnarvon övertog Davis utgrävningstillstånd

år 1914. När första världskriget började avbröts förberedelserna inför utgrävningen vilket gjorde att utgrävningsteamet inte kunde påbörja den systematiska sökningen efter Tutankhamuns grav i Konungarnas dal förrän på hösten 1917. Carter hade märkt ut de platser där man hade hittat kopplingar till Tutankhamun på en karta. Utifrån dessa platser ritade han upp ett triangelformat område som han delade in i kvadrater på kartan. Med hjälp av detta kunde han dokumentera alla utgrävningar som hade gjorts och vad man hade hittat. Carter letade förgäves i fem år och just när lord Carnarvon var på väg att ge upp övertalade Carter honom till en sista utgrävningssäsong. När nästan hela området hade undersökts var det enda som fanns kvar att utforska marken där pyramidbyggarnas hyddor hade stått, vid ingången till Ramses VI:s grav. Den 4 november 1922 fick Howard Carter syn på några trappsteg under ruinerna. Han sände bud till lord Carnarvon som reste dit från England.

Trappa till Tutankhamuns grav

© Copyright Griffith Institute

4. Howard Carter upptäcker graven

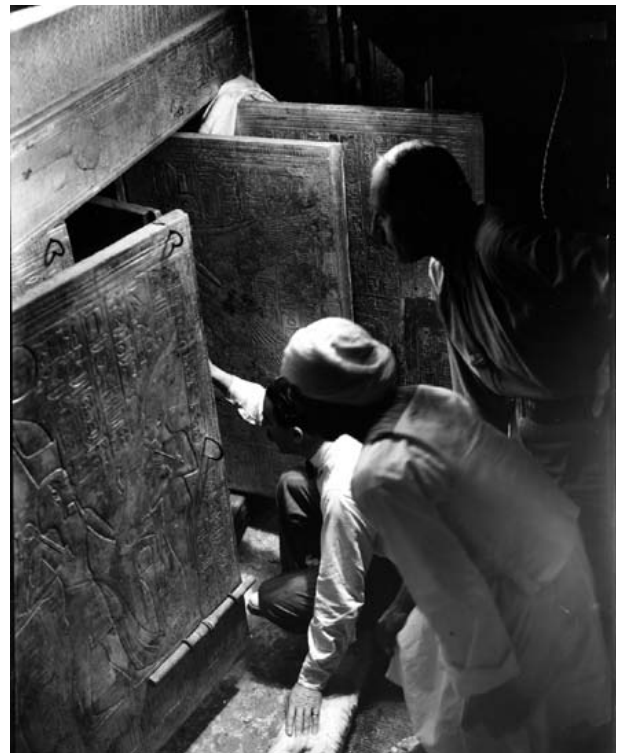
I närvaro av Carnarvon, hans dotter lady Evelyn Herberts och Carters kollega Arthur Callender öppnade Carter den 26 november 1922 väggen till den första kammaren, förrummet. Carnarvon frågade Carter om han kunde se något. Carter svarade med de berömda orden: ”Ja, underbara ting.” Teamet förstod snart att de hade upptäckt Tutankhamuns grav. Den första artikeln om upptäckten av graven publicerades den 30 november i den brittiska dagstidningen *The Times*, och upptäckten hyllades som en sensation i media över hela världen. Howard Carter samlade omedelbart en grupp mycket kunniga experter och Metropolitan Museum of Art i New York skickade över sina bästa medarbetare. Utan Arthur Mace och kemisten Alfred Lucas hade en stor del av de organiska material som krävde omedelbar konservering varit förlorade idag. Tack vare fler än 2 800 glasnegativ gjorda av fotografen Harry Burton vet vi idag var de 5 000 föremålen som hittades i gravkammarna ursprungligen var placerade. Sir Alan Gardiner arbetade med inskrifterna och James Harry Breasted tydde sigillbilderna. Arkitekten Arthur Callender och egyptologen Percy Newberry gjorde teamet fullständigt. En komplett inventarieförteckning skulle upprättas och kammarna därefter tömmas på föremål. När förkammaren var tom öppnade lord Carnarvon och Carter den 17 februari 1923 väggen till gravkammaren i närvaro av representanter för fornminnesförvaltningen. En kort tid därefter blev Carnarvon stucken av en mygga och råkade skära sig på samma ställe när han rakade sig. Han dog den 5 april 1923 efter en lunginflammation till följd av blodförgiftning. Hans död väckte en offentlig debatt om ”faraos förbannelse” enligt vilken det var förbjudet att störa faraos ro. Fornminnesförvaltningen tilldelade nu lady Carnarvon utgrävningstillståndet.

De fyra gravbaldakinerna som var byggda inuti varandra monterades isär i gravkammaren. Den innersta gravbaldakinen innehöll en sarkofag i sten med tre kistor som låg i varandra. I den innersta kistan låg Tutankhamuns mumie med den berömda guldmasken. [Bild på konstruktion av kista och

grav] Teamet lyfte av locket på den röda kvartsarkofagen den 12 februari 1924 och en dag senare protesterade Howard Carter mot att fornminnesförvaltningen lade sig i det vetenskapliga arbetet med Tutankhamuns grav.

Bakom de egyptiska myndigheternas agerande låg politiska konflikter som sedan en tid pyrde. Storbritannien hade erkänt Egyptens självständighet år 1922 då landet blev en konstitutionell monarki. Egyptens första kung var Fuad I. Saad Zaghul Pascha var landets premiärminister år 1924 och kämpade för att minska det brittiska inflytandet. Den öppnade sarkofagen skulle visas för pressen den 13 februari 1924.

Egyptierna förbjöd fruarna till männen i Carters team att närvara vid händelsen. Carter, som inte visade någon sympati för detta, uttryckte sin protest offentligt och stängde sarkofagen och började strejka. Fornminnesförvaltningen drog då in lady Carnarvons utgrävningstillstånd. När Sudans brittiska generalguvernör mördades i Kairo i november

Howard Carter öppnar den fjärde inre gravbaldakinen i gravkammaren

© Copyright Griffith Institute

4. Howard Carter upptäcker graven

1924 tvingades premiärministern att avgå varpå landets politik blev något mer pro-brittisk. I januari 1925 kunde Howard Carter äntligen återuppta sitt arbete igen för att den 10 oktober 1925 öppna den första kistan. Den 11 november 1925 tog teamet av masken från Tutankhamuns mumie och påbörjade autopsin.

Rummen i gravkomplexet tömdes systematiskt på föremål fram till år 1932 och alla fynd nummerades och konserverades. Specialisternas förteckning innehöll fler än 5 900 föremål. Carter bestämde sig för att ta fram en vetenskaplig rapport med en detaljerad beskrivning av hur graven och föremå-

len i den upptäcktes. Detta gjordes dock aldrig men hans populärvetenskapliga rapport publicerades i tre volymer mellan 1923 och 1933. Som en följd av att han under en lång tid utsattes för artificiell belysning och den dåliga luften i graven försämrades Howard Carters hälsotillstånd märkbart. Han besökte Egypten vid ett flertal tillfällen fram till 1936 då han för gott återvände till England, och den 2 mars 1939 dog Howard Carter i cancer. De många andra viktiga upptäckter som de berömda arkeologerna gjorde innan de hittade Tutankhamun är än idag mycket lite kända för den bredare allmänheten.